

EEN MALACOLOGISCHE REIS NAAR LIBYE II

Omstreeks acht uur, dus ver over het officiële tijdschema, kwam de boot in Syracuse aan. Het was al volslagen donker. Aan een uitvoerige excursie viel niet meer te denken. De enige mogelijkheid was een bezoek aan het antieke Griekse theater, dat de typelocaliteit is van Papillifera syracusana (PHIL.) RSSM., een sierlijk geribde Clausilia soort, die tijdens de groei de top van haar huisje verliest. Zodra het schip aan wal lag, doken wij de stad in. Het was eigenlijk een zotte onderneming, en wij zouden er waarschijnlijk ook niet aan gedacht hebben als de vindplaats niet zo scherp omschreven was. Het Griekse theater bleek aan de weg naar Catania te liggen. Na de laatste huizenblokken achter ons te hebben, kwamen wij aan een donker gedeelte, dat bouwgrond bleek te zijn. Er stond een richting-aanwijzer "Nuove ingresso al teatro greco". Na enig zoeken in het duister, kwamen wij aan een hoog omrasterd terrein dat het waarschuwend opschrift droeg "Zona archeologica. Vietato di transito". Alle kansen leken nu wel verkeken. Met een zaklantaarntje zochten wij de wegberm af, in de hoop dat het begeerde dier zich niet aan de afrastering zou storen. Wij vonden enkele dode exemplaren van Papillifera bidens, Helicella conspurcata, Eobania vermiculata, Cochlicella acuta en misschien nog een paar soorten. Toen wij ten slotte zonder illusies verder slenterden, kwamen wij bij een hek waaraan enkele spijlen ontbraken. Door dat gat,

dat opeens nieuwe perspectieven opende, pleegden wij inbraak. Wij volgden een voetpad dat omzoomd werd door schijfcactussen. Als dieven in de nacht slopen wij om het met luiken gesloten huisje van een bewaker, die echter niet tevoorschijn kwam, ook niet toen een omvallende kruik van aardewerk - ik heb goede redenen om aan te nemen dat het geen antieke amfoor was - de stilte verstoorde. Toen wij alle hoop al hadden laten varen en de terugweg kozen, ontdekte Altena in de lichtbundel van zijn zaklantaarn op de stenen wal langs het voetpad een aantal levende *Clausilia*'s die onbeschroomd rondkropen. En waarachtig, daaronder kwam ook de gezochte *Papillifera syracusana* voor! Minder talrijk weliswaar dan *Papillifera bidens*. Beide soorten zijn op het eerste gezicht gemakkelijk te onderscheiden aan de vorm, de grootte, de kleur en de sculptuur van het huisje. Met behulp van de zaklantaarn slaagden wij erin een twintigtal volwassen *syracusana*'s te bemachtigen. En daarmee smaakten wij de voldoening de bootreis via Sicilië, waarvan wij malacologisch zoveel verwacht hadden, toch niet voor niets gemaakt te hebben.

Middernacht verliet de "Città di Livorno" de haven van Syracuse om koers te zetten naar Malta. Onze stemming werd voor de zoveelste maal op de proef gesteld, toen de kapitein ons liet mededelen, dat er volgens de radio een staking van havenpersoneel op Malta dreigde, en dat het schip, indien die staking zou doorgaan, La Valetta niet zou aandoen, doch rechtstreeks zou doorvaren naar Benghazi. In onze omstandigheden was dit werkelijk moeilijk te verteren nieuws. Malta met zijn bijzondere molluskenfauna was voor ons het doorslaggevend argument geweest om de omslachtiger en tijdrovende reis per trein en boot te verkiezen boven het vliegtuig. Volgens de dienstregeling zou het schip een volle dag in de haven van La Valetta liggen, en daarvoor hadden wij een excursieplan bedacht, waarvan het welslagen ons veel waard was. Gelukkig kwam in de loop van de nacht de mededeling, dat de staking afgelast was. 's Morgens vroeg kwam Malta in zicht. Een lange, lage reep land, naar de uiteinden geleidelijk dunner wordend. De hofmeester, die met onze ups and downs meegeleefd had, komt ons goed gemutst begroeten: "Voilà Malte, fleur du monde!" - Als dit laatste, zoals blijkbaar de toeristische propaganda het wil zien, waar is, dan behoort het eiland in elk geval tot de kryptogamen, want op het eerste gezicht ontwaart men niets van de bloeiwijze. Een vlak, weinig geaccidenteerd rotseiland, 25 kilometer lang en 15 breed, geen bergen, nauwelijks heuvels, een klein restant van de hoogvlakte die in het Tertiair Sicilië en Noord-Afrika verbonden. In de kust veel inhammen, die als natuurlijke havens een belangrijke rol gespeeld hebben in de geschiedenis. De bodem van het eiland bestaat uit gele kalksteen die na verwerking grauw wordt. Uit dit materiaal zijn de huizen gebouwd, voor het merendeel met platte daken. De akkers liggen bezaaid met brokken kalksteen, die plaatselijk tot tuinvallen zijn opgestapeld. Het eiland is vrijwel boomloos. Wat verspreide groepjes coniferen, solitaire lage vijgebomen, verder cactussen en agaves. In de omheining van stadjes en dorpen heeft de boomgroei iets meer kans. Over het algemeen wekt het landschap, zelfs in het gunstige jaargetijde dat wij er waren, een barre indruk door het overheersende grauw van rotsen, stenen, steenwallen en huizen, alles in dezelfde tint. Slechts wanneer men het landschap van een hoog punt af beschouwt, zoals ik gedaan heb bij het maken van kleurendia's, wordt men gewaar hoeveel groen er toch nog is. Op een afstand onderscheidt men stadjes en dorpjes nauwelijks van de rest van het landschap. Baksteen is er niet, en ook geen rode dakpannen die kleur geven aan groepjes huizen. De blokken kalksteen worden gedolven in groeven waarvan er vele zijn. Van de verlaten groeven die niet al te diep zijn, wordt de bodem voor tuinbouw benut. Het gewas ligt er beschut tegen krachtige winden. Wanneer de groeven erg diep zijn, zijn zij blijkbaar niet interessant meer voor tuinbouw. Dan neemt de natuur er bezit van, een weelderige plantengroei ontwikkelt er zich en er ontstaat een prachtig reservaat voor mollusken. Dat is onder meer het geval met de veertig meter diepe Maklubakloof ten Westen van het dorpje Qrendi. Het was de eerste vindplaats die wij bezochten, nadat de Nederlandse Consul-generaal, de heer Gollcher, ons met een "dghajsa" - een Malteser gondel - van het schip had laten afhalen en ons met een royale gaste zijn Mercedes met chauffeur ter beschikking had gesteld. Zelf had de heer Gollcher die dag vrij gemaakt om ons behulpzaam te kunnen zijn. Dank zij zijn onbaatzuchtige hulp en belangstelling is ons korte verblijf op dit eiland malacologisch een succes geworden.

De bodem van de Maklubakloof is een vochtige plantenwildernis. Wij zouden er graag in afgedaald zijn, want het moet er een dorado voor mollusken zijn. Maar onze tijd was krap toegemeten en wij konden het geduld van onze gastheer uiteraard maar tot een bepaalde grens op de proef stellen. Bovendien leek de afdaling van onze kant af riskant. De wanden zijn er stijl en onbeklimbaar, zoals de dia's

wel aantonen. Wij hebben onze activiteit beperkt tot het bovenste deel van het ravijn, waar overigens genoeg te doen was en waar de door ons gezochte soorten ruimschoots voorkwamen. Geassisteerd door twee hulpvaardige knapen uit de omgeving zochten wij onder stenen, in rotsholten, in struikgewas en tussen grazige planten aan de voet van stijle wanden. Een klaverzuringsoort met grote gele bloemen (*Oxalis cernua*) en een lichtpaarse lelieachtige bloem (*Asfodelis ramosus*) behoorden er tot de op dat tijdstip meest opvallende bloesemplanten. De kalksteen zat hier en daar vol met diepe holten en gaten. Daarin wemelde het van een geribde Papillifera-soort, die verwant is aan de te Syracuse verzamelde *P. syracusana*. Een pincet was bij het verzamelen een onontbeerlijk hulpmiddel. Zonder zo'n instrument is men in gebieden met kalkrotsen werkelijk een invalide verzamelaar, en het is dan ook gewenst op een dergelijke reis een paar pincetten mee te nemen en deze aan touwtjes te verankeren, teneinde de kans op verliezen zo klein mogelijk te maken. Het leegpeuteren van die holten in de rots noemde Altena "nestjes uithalen". Aan de kant waar ik verzamelde, leek deze werkzaamheid veeleer op "grafschennis", want vaak bevatten deze holten een hele familie lege huisjes, soms wel twintig of dertig *Clausilia*'s dicht opeen, steeds zonder top. Van de Maklubakloof reden wij naar de zuidkust van het eiland, naar Hagiar Kim. Door smalle straatjes van enkele dorpen en over landwegen waarvan het dek eerder aan een rivierbedding dan aan een wegenbouwkundige constructie deed denken. Hagiar Kim is een praehistorisch Phoenicisch bouwwerk van ongeveer 1600 v. Chr., waarschijnlijk een tempel. Het bestaat uit enorme blokken kalksteen tot zes meter hoog en meer, die een in vertrekken verdeelde ruimte omsluiten. Verscheidene molluskensoorten van de Maklubakloof vindt men hier terug, maar de geringere vochtigheid zal stellig het totale beeld wel beïnvloeden. Ik kan daarover nog niets zeggen. Het merendeel van mijn materiaal staat nog steeds ongesorteerd in een kist, precies zo als het uit Cyrenaica meekwam. Ik hoop, dat Altena hierover op een vergadering van de Malacologische Vereniging meer positiefs kan vertellen. Vandaar ging het weer naar het Noorden. Het stadje Mdina Notabile met zijn vele vorstelijke huizen, zetel van de Malteser Ridders, met op het kerkplein een oud Nederlands scheepskanon. Dan Imthaleb op de Westkust, waar weer Siciliaria's aangetroffen werden; Calamitra aan de St. Pauls Bay en vervolgens langs de glooiende met agave begroeide en door xerophiele mollusken (waaronder talrijke Leucochroa), bewoonde kust van de Madalena Bay terug naar La Valetta. Van elk dezer vindplaatsen werden kleurendia's gemaakt, die een beter beeld geven van het landschap dan welke beschrijving ook. Een gastvrij dejeuner in de British Union Club en vervolgens een bezoek aan het "Sliema House" en aan het "Valetta House", twee traditioneel ingerichte patriciërswoningen van de heer Gollcher, waar hij ons trots zijn schilderijen- en rariteitencollectie alsmede een kabinet met fraaie conchyliën en fossiele schelpen toonde, besloten deze dag op Malta. 's Avonds vertrok de "Città di Livorno" met 355 mijl voor de boeg, koers Benghazi.

(wordt vervolgd).

J.G.J. Kuiper.